

МОДУЛЬ 2. ҚАЗАҚСТАН ЖЕРІНДЕГІ ҚОЛА ҒАСЫРЫ

(б.з.б ХҮІІІ-ІХ ғғ.)

1. № 6. Семинар сабағының тақырыбы. Қола дәуіріне тән ескерткіштер: Андронов және Беғазы-дәндібай мәдениеттері.

2. Сабақтың мақсаты мен міндеттері: Қазақстан территориясындағы зерттелген қола дәуірінің мәдени ескерткіштері Андронов және Беғазы-дәндібай мәдениеттері туралы түсіндіру, талқылау, талдау жасау.

3. Сабақтың мазмұны:

Андроновтықтардың кен өндіру әдістері:

- а) Жұмсақ кен өндіргенде опыру әдісін қолданды;
- ә) Қатты кен өндіргенде отпен уату әдісін пайдаланды;
- б) үңгіп қазу әдісі.

4. Техникалық (оның ішінде оқытудың да) және инструментальдық құралдар: интерактивті тақта, слайдтар, презентациялар, электрондық оқулық.

5. Сабақтарды өткізу тәртібі: Дербес жұмысқа арналған тақырыптар

- 1. Андронов мәдениеті. 2. Беғазы-дәндібай мәдениеті.

Дәрісханада өткізілетін жұмыс:

Оқытушының алғы сөзі:

Қазақстанда қола дәуіріндегі тайпа-лардан көптеген тұрақтар, кен орындары, тағы басқа археоло-гиялық ескерткіштер қалған. Бұларды Андронов мәдениеті деп атайды. Бұл мәдениет Еуразиядағы қола дәуірінің ең ірі мәдениеті. Андронов мәдениетінің алғашқы ескерткіші 1914 жылы Сібір жеріндегі Андронов қонысындағы Ачинск ауылы-ның маңынан табылған. Қола дәуіріндегі ежелгі қалалардың ең ескі тұрағы - Арқайым. Ол Қостанай және Шелябі облыстары-ның шекарасында орналасқан. Андронов мәдениетінің ескерт-кіштері Енисейден Оралға дейінгі өте үлкен аймаққа таралды.

Бұл мәдениеттің Қазақстандағы ескерткіштері Солтүстік-Ба-тыс және Орталық Қазақстанда орналасқан. Орталық Қазақстан-да Андронов мәдениетінің 30-дан аса мекені, 150-ден аса мола-сы табылды. Кейінгі қола дәуірінің мәдениеті Беғазы-Дәндібай мәдениеті деп аталады. Андронов мәдениеті кезеңіндегі тайпа-лар геометриялық өрнек салуды білген.

Адамдар мыс пен қалайыны қосып қорытуды үйренген. Ол б.з.д. 2 мыңжылдықта басталған. Андроновтықтарда негізінен, отырықшы шаруашылық басым болған. Бұл, әрине егіншіліктің болғанын көрсетеді. Жерді тесемен өндеген, сондықтан сол кез-дегі егіншілік “теселі егіншілік” деп аталған. Көбінесе бидай, тары өсірілген.

Алғаш рет соқаны Андроновтықтарда патша салған. Қола дәуірінің тайпалары үнді-ирандық тілде сөйлеген.

6. Әртүрлі күрделілік деңгейдегі тапсырмалар (сұрақтар) және оларды бағалаудағы ұпайлардың үлестірілуі:

1-деңгей. Андроновтықтардың баспанасы - жертөле немесе жартылай жертөле.

2-деңгей. *Реферат презентациясы:*

Андроновтықтар үй салғанда құрбандық шалуы.

3-деңгей. Тасқа салынған суреттер: жабайы бұқа, би-шілер, қоспақ түйе, екі аяқ арба, әскер шайқасы.

7. СӨЖ және ОСӨЖ тапсырмалары, олардың түрлері мен орындалуына қойылатын ұпайлардың үлестері: Беғазы-Дәндібай және Андронов мәдениеті тайпаларының территориясын анықтап, контурлық картаға түсіру.

8. Пайдаланылатын әдебиеттер:

Негізгі әдебиеттер:

1. Маргулан А.Х., Акишев К.А., Кадырбаев М.К. Древняя культура Центрального Казахстана. – А-А., 1966.
2. Ахинжанов С.М. Макарова О.А. К истории скотоводства и охоты в Казахстане. А-А., 1992.
3. Ткачев А.А. Культура населения Центрального Казахстана в эпоху развитой бронзы. Автореф.... – М., 1991.
4. Варфоломеев В.В. Сарыарка в конце эпохи бронзы. Автореф. ... – АА., 1991.
5. Қазақстан тарихы. Көне заманнан бүгінге дейін. 5 томдық, 1 том. Алматы, 1996.
6. Алпысбаев Х.А. Неолитическая стоянка в пещере Караунгур. // Изв. АН Каз ССР. Сер. обществ., 1969, №2, С. 85-87.
7. Байпаков К.М., Таймагамбетов Ж.К. Археология Казахстана. Учебное пособие для студентов исторических факультетов вузов. – Алматы, 1993., 362 с.
8. Петрин В.Т., Таймагамбетов Ж.К. Комплексы палеолитической стоянки Шульбинка из верхнего Прииртышья. – Алматы, 2000, – 167 с.
9. Сыздыкова А.М. Ертістің Павлодар өңіріндегі археологиялық ескерткіштер. – Павлодар, – 27 б.
10. Калыш А.Б. Историческое краеведение Казахстана. 2017.
11. Қартабаева, Е.Т., Мырзабекова, Р.С. Ежелгі дүние тарихы 2014. РМЭБ.

Қосымша әдебиеттер:

1. Нысанбаев Н.Ә., Нұрмұратов С.Е., ТҒыбитов Х. Қазақ философиясы тарихы (ежелгі дәуірден қазіргі заманға дейін) : Монография. 1-том :Қазақ философиясының қалыптасуы: ежелгі түркілік дәуір 2014. РМЭБ
2. Нұржанов А. Ұлы жібек жолы және ортағасырлық Қазақстан. Алматы: Рауан, 2018.
3. Алан Барнард. Антропология тарихы мен теориясы [оқулық] / А. Барнард; ауд. Ж. Жұмашова, 2018. - 240 б.

WEB-сайттар тізімі:

1. <http://e-history.kz/kz>
2. https://vk.com/history_qaz